

AZ ENGESZTELÉS¹

PROF. FRANKLIN JOHNSON²

1. Bevezetés

A keresztyén világ egésze vallja a helyettes engesztelést. Alapvető hittétel a keresztyénség létezése óta. Magát a tant már Athanáziusz is legalább olyan világosan és részletesen kifejtette, mint a későbbi írók. Minden meghatározó történelmi hitvallás, amely említést tesz az engesztelésről, helyettes engesztelésről beszél. Minden meghatározó történelmi teológiai rendszer úgy őrzi e tantételt, mint magát a frigyládát, a szentek szentjének központi tárgyát.

Habár a keresztyén világ alapvetően még hisz a helyettes engesztelésben, a régi időkhez képest ma már kevésbé tekintik kizárólagosnak a többi, a helyettesítést valamilyen formában tartalmazó elképzeléshez képest. Ugyan tényként kezelik Krisztus helyettesítő áldozatát, de a helyettesítéssel kapcsolatos teóriákat csak egy hajszálnyival tartják igazabbnak a többinél. Megfigyelhető, hogy az engeszteléssel kapcsolatos korai nézet Isten igazságossága, a későbbi Isten dicsősége, egy még későbbi pedig Isten kormányzása miatt tartotta szükségesnek az engesztelést, és bár mindezek hasznosak, mindegyik további magyarázatra szorul.

2. A helyettesítési tan alapja

Ha megkérdeznénk azokat a hívőket, akik vallják ezt a tant, hogy milyen alapon gondolják, hogy Krisztus helyettes áldozat volt a bűnösök helyett, sokféle választ kapnánk, de ezek közül csak kettő volna, amivel mindenki egyetértene. Először azokat az ismétlődő szentírási kijelentéseket említhetnénk, amelyek olyan világosak, pontosak, és változatosak, és olyan sok van belőlük, hogy kétség sem férhet a jelentésükhöz. A másik érv az emberi szív állandó bizonyágtétele, ami mindannyiszor megszorodik a bűn miatt, vagy felüdül a véghezvitt szabadítás láttán. Az Írás kijelentése, nevezetesen hogy Krisztus elhordozta helyettünk bűneinket a kereszten, szükséges ahhoz, hogy lelkünk legegységesebb szükséglete betöltessék. A keresztyén világ általános megfogalmazása szerint: azért hiszünk a gravitációban, a fényben, az elektromosságban, a mindent betöltő éterben, mert muszáj hinnünk ezekben, és nem azért, mert tökéletes magyarázatot tudunk adni rájuk. Ugyanígy hisszük, hogy Krisztus meghalt a bűnösök helyett – nem azért, mert minden okát ismerjük annak, hogy Isten miért fogadta el ezt az áldozatot, hanem azért, mert nem tehetünk mást.

3. Az erkölcsi befolyásról szóló nézet

Amíg a keresztyén világ egésze vallja Krisztus helyettes áldozatát, jámbor és tehetséges emberek egy kisebb csoportja elutasítja e tantételt, akik ehelyett az ún. „erkölcsi befolyásról” szóló nézetet képviselik. E nézet szerint Krisztus egyedüli missziója abban állt, hogy demonstrálta Isten szeretetét, azért, hogy az emberek szívét megolvassa, és arra indítsa őket, hogy megvallják bűneiket. Ezt az elképzelést néha olyan ékesszólóan

¹ A tanulmány az eredeti terjedelmében a következő könyv ötödik fejezetében található: R. A. Torrey, A. C. Dixon et. al. (2000): The Fundamentals – A Testimony to the Truth. Volume 3., 54–65.

<http://www.ntslibrary.com/PDF%20Books%20II/Torrey%20-%20The%20Fundamentals%203.pdf>

² Magyarra fordította: Márkus Tamás András

és kedvesen tálalják, hogy bárki könnyedén elfogadná olyan magyarázat gyanánt, mint amit a Szentírás is alátámaszt és az emberi lélek vágyaira is rezonál. Nos, senki az égvilágon nem kérdőjelezi meg Krisztus hatalmas szellemi hatását, amikor úgy prédikálnak róla, mint aki Istent kiengesztelte, és mindazok, akik vallják a helyettes engesztelés tantételét, úgy emelik magasba Krisztus keresztyét, mint egyedüli hatásos eszközt abban, hogy elérjük és megmentsük az elveszett embert. Azok, akik vallják a helyettes engesztelést, csak akkor tiltakoznak, ha az engesztelés doktrínáját kizárólag az „erkölcsi befolyás” elméletre próbálják leszűkíteni, ezáltal tagadván Krisztus azon munkáját, amely által kiengesztelte Istent az ember javára. Lehetséges a Holdat úgy szemlélni, hogy közben nem kívánjuk, hogy a Nap és a csillagok bárcsak eltűnének.

4. Érvek a helyettesítéssel szemben

E nézet képviselőinek muszáj a helyettesítésről szóló tant kiiktatni, ezért megpróbálnak több ellenérvet is felsorakoztatni. Ezek közül most csak kettőt fogunk megvizsgálni, mivel a többi igencsak gyenge lábakon áll.

A helyettesítés lehetetlen

Állításuk szerint a helyettesítés tantétele lehetetlen feltételezésre épül. A büntetést ugyanis nem lehet az egyik emberről a másikra áthelyezni. A büntetést és a megtorlást nem ruházhatod át a bűnös személyről az ártatlanra. Persze megvádolhatsz egy ártatlan embert, de attól még ártatlan marad, nem válik sohasem bűnössé. Lehetséges, hogy az ártatlan szenved, de szenvedése nem tekinthető bűnhődésnek, és nem értelmezhető megtorlásként. Az ellenvetés tehát a következő: a keresztyén világ azzal, hogy elfogadja a Krisztus általi helyettes engesztelést, olyan dolgot vall, ami teljesen ellentmond a gondolkodás szükségszerű törvényeinek.

Az olvasó számára talán már egyértelmű, hogy ez az ellenvetés valójában a bűn, büntetés és megtorlás szavak meghatározásán alapszik. Talán érdemes azon teológusok figyelmére, akik szeretnék ezeket a szavakat tisztán megőrizni, de a megfogalmazott kritika mögött nincs valódi tartalom. Az igaz, hogy a bűn a személyes felelősséget tekintve nem ruházható át a bűnösről az ártatlanra. Az is helytálló, hogy a büntetés a személyes bűn megbüntetésének értelmében nem helyezhető át a bűnösről az ártatlanra. De ez nem valami nagy felfedezés. Ezt ugyanúgy elismerik azok is, akik vallják a helyettes engesztelést.

Ha az eddigiek nem lettek volna elég világosak, fogalmazzuk meg mindezt másképpen, de ugyanahhoz az igazsághoz ragaszkodva, amit már kifejtettünk egyszer. A világunk olyannyira megtervezett, hogy a helyettesítés eszméje bele van vésve a „szívébe.” Sem férfi, sem nő, sem gyermek nem mentesítheti magát a szenvedéstől, amin mások hibájából kell átmennie. Ezernyi olyan eset van, amikor ezek a helyettesítő szenvedések nem csak önkéntesek, de hasznosak is. A férjek azért szenvednek, hogy megszabadítsák feleségeiket a megérdemelt szenvedéseiktől. A feleségek azért szenvednek, hogy megóvják férjeiket a rájuk váró fájdalomtól. A gyermekek azért szenvednek, hogy mentesítsék szüleiket a rájuk váró szenvedésektől. A szülők azért szenvednek, hogy megszabadítsák gyermekeiket a sok esetben megérdemelt szenvedéseiktől. Pásztorok is gyakran védelmezik bűnös gyülekezeteiket ezen a módon, és néha bizony az életükbe kerül. Államférfiak is gyakran védelmezik bűnös nemzetüket, és néha bizony rámegey az életük. Tehát ha azt tanítjuk, hogy Krisztus azért szenvedett, hogy megszabadítson bennünket azoktól a szenvedésektől, amelyeket jogosan érdemeltünk volna, akkor muszáj elkerülnünk mindenfajta szópárbajt. Ragaszkodnunk kell ahhoz, hogy Krisztus úgy érkezett a világba, mint közülünk egy. Az emberi faj tagjaként, és hogy végsőkig szenvedett – mint ahogy más hősiességű lelkek is, akik sokkal kisebb ügyért szenvedtek -, alávetve magát a szenvedés általános szabályának, melyet Isten kódolt bele az emberi társadalom intézményébe, és amelyet a szimpátia és a szeretet tart egyben, és amely az emberi történelem hajnalától kezdve mind a mai napig, nap mint nap működik.

A helyettes szenvedést, mely szerint az ártatlan megszabadítja a bűnöst az őt jogosan megillető szenvedéseitől, gyakran azért tartják elfogadhatónak, mert félnek attól, hogy az elhordozhatatlan büntetés és nyomor megkeményíti majd a vádlottat, vagy pedig azért, mert azt remélik, hogy az ítélet fenntartása – ami a másikat éri –, és az idő gyógyító ereje megenyhíti majd a bűnöst és jóra fogja sarkallni. Miért ne feltételezhetnénk hát, hogy Krisztust is hasonló motivációk vezették, feltartóztatva az isteni igazságosságot, ami minden gondolkodó embert csodálattal tölt el?

Azonban annak a helyettesítő szenvedésnek, amit a világban látunk és tapasztalunk, nyomósabb okai vannak: reméljük, hogy a tettes már régóta az együttérzés jeleit mutatja, és bizonyosak vagyunk afelől, hogy a türelmes várakozás jutalma – még ha ez nagy árat is követel, – egy lassan kibontakozó, megváltozott élet kezdete, amelyet a kíméletlen igazság mennydörgő vihara csak gyökerestül kitépne. Így jövendölték meg Krisztus eljövetele előtt, hogy „lelke szenvedése folytán látni fog, és megelégszik.”³

Így, amikor Krisztus – megszabadítva bennünket a jogosan megérdemelt szenvedéseinktől – szenvedett, azért szenvedett, hogy megszabadítson minket azoktól a bűnöktől, amelyekért megérdemeltük volna a büntetést.

A helyettesítés erkölcsstelen

A második érv, amellyel az „erkölcsi befolyás” elmélet szószólói igyekeznek a helyettes engesztelés doktrínáját cáfolni, ugyanolyan gyenge lábakon áll, mint az első ellenvetés. Az előzőhöz hasonlóan inkább a szavakat kritizálja, mintsem a mögöttük lévő gondolatokat, amelyeket ezek a szavak ki akarnak fejezni. Szerintük a helyettes engesztelésről szóló tantétel erkölcsstelen. Nézzük hát meg, vajon mi az erkölcsstelen benne. A válasz: az, hogy átruházzuk Krisztusra a bűneinket, és ő a bűneink miatt lett megbüntetve. Nem szeretnénk a szavakon lovagolni. Tegyük fel, hogy a teológus más kifejezésekkel is élhet – olyanokkal, amelyek jelentésével szemben nincsenek előítéleteink. Még ha változtat is a szóhasználaton, akkor is meg kellene őriznie mindazt, amit ezek a szavak ki akarnak fejezni. Elmondaná, hogy Krisztus azért szenvedett, hogy a bűnös embert a megérdemelt szenvedéseitől megszabadítsa. Ez erkölcsstelen? Mert ha igen, akkor az emberi nem Isten által felállított rendje is erkölcsstelen, mivel ennek kötelei, az együttérzés és a szeretet révén folytonosan szenvedünk azért, hogy mások elkerülhessék esetlegesen a megérdemelt, jogos szenvedésüket. Mivel ezt nevezzük együttérzésnek, ezek szerint az együttérzés is erkölcsstelen. És mivel a szeretet is erről szól, erkölcsstelen a szeretet is. Ilyen alapon a legjobb emberek valójában a legerkölcstelenebbek, mivel többször tesznek így, mint mások. Azok, akik tiltakoznak a helyettes engesztelés ellen, természetesen nem állítják, hogy a helyettes engesztelésről szóló tanítás egyenlő mértékű erkölcsstelenséghez vezetett volna mindenhol, ahol csak hirdették. Nem vállalkoznak arra, hogy ezt a vádat a történelem mérlegére helyezték. Az eredmény végzetes volna számukra. Majdnem kétezer éven keresztül az emberiség erkölcsi téren való előrehaladását kizárólag az engesztelés hirdetése alapozta meg. „Gyümölcsseiről ismeritek meg a fát.”⁴ Lehetetlen, hogy egy lényegénél fogva erkölcsstelen tantétel legyen az emberek közötti erkölcsi mérce alapja.

5. Az erkölcsi befolyásról szóló nézet helytelen

Most forduljunk az „erkölcsi befolyás” elmélethez, és nézzük meg, hogy miért elfogadhatatlan.

Túlontúl behatárolt

Ha az erkölcsi befolyás elméletre az engesztelés átfogó nézeteként tekintünk, túl szűknek és túl felszínesnek fog mutatkozni. Ha egyetemesen elfogadták volna, e magasztos témáról való gondolkozásnak bizonyára rögtön

3 Ézs 53,11a

4 Mt 12,33

vége szakad. Ezzel szemben a helyettes engesztelésről szóló nézet folyamatos előrehaladást ígér, ami a téma tanulmányozását illeti. Egyszerűen kimeríthetetlen. Minden kidolgozott nézet értékes, amely valamelyik oldalról megvilágítja ezt az igazságot, de tisztában kell lennünk azzal, hogy egy egész univerzum vár még felfedezésre, és remélhetjük, hogy a felfedezésre váró terület bármikor bővíthet.

Ha megfosztjuk magunkat a lehetőségek e tárházától, és az erkölcsi befolyás elmélet jelentéktelenül szűk kereteire korlátozzuk magunkat, olyan, mintha az óceánt egy tó méretére csökkentenénk, és azt parancsolnánk a tengernagynak, hogy a flottájával ezen hajózzon, vagy mintha a naprendszer kivételével minden mást eltörölnénk, csak azért, hogy a naprendszer megmaradjon, és felszólítanánk az asztronautákat, hogy így próbálják meg szélesíteni a tudásukat. Mivel ennek a leszűkített nézetnek az elfogadása a gondolkodás végét is jelentené, ebből következően az érzelmek végét is. A szívünket mindig az az igehirdetés lobbantja fel, ami azt a Krisztus állítja elénk, aki a kereszten elhordozta Isten előtt a vétkeinket. Ez az igazság a megkeményedett bűnöst leigázza, a bűnbánatot tanúsító vétkes számára pedig az öröm forrása. Végtelen szeretetből fakadó végtelen értékű elégtétel és végtelen elveszettségéből való szabadulás, ami felolvasztja a leghidegebb szívet és lánggra lobbantja a legmelegebbet.

Ha csekélyebb értékű áldozatról prédikálunk, az nem megmelengeti, hanem megkeményíti a szíveket. Csak-hogy az akaratra az értelem és az érzelem által együtt lehet hatni. Ez tehát meggátolná az elmélyült gondolkodást, az érzelmek lángját pedig kioltaná, így semmiképp sem hatna az akaratra, és nem volna életváltató hatása. E nézet Krisztus halálát túlon túl színpadiassá és látványossá teszi, és Isten szeretetét törekszik megjeleníteni, ahelyett, hogy az Istennek felajánlott áldozatot állítaná a középpontba, ami – lényegénél fogva – elengedhetetlen része a megváltásnak. Képviselői hiábavaló módon próbálkoznak, hogy méltó okot találjanak e szörnyű áldozatra. Éppen ezért ezt a nézetet lehet azzal vádolni, hogy lényegét tekintve erkölcstelen. Akár-hogy is, ha Krisztus váltságművét ezen a módon értelmezzük, nem lesz „Isten ereje az üdvösségre”. Csak pusztá spekuláció. Ezt hívják „erkölcsi befolyásról” szóló elméletnek, de ha az engesztelés egyetlen és kizárólagos nézeteként hirdetik, semmilyen erkölcsi befolyást, vagy hatást nem fog eredményezni. Az emberről, aki meghal azért, hogy szerettét megmentse a haláltól, megemlékezhetünk a nagyrabecsülés és a hála könnyeivel. Azt az embert viszont, aki halálra adta magát azért, hogy megmutassa, mennyire szeret, inkább elborzadva, rettegéssel idézzük emlékezetünkbe.

Nem biblikus

E nézet pártfogóinak továbbá a legnagyobb baklövése az exegézis területén mutatkozik meg. A Szentírást oly sűrűn át és átszövi a helyettes engesztelés, hogy a bibliaolvasó ember mindenütt belebotlik. Azok a szövegek, melyek tanítanak róla, nem izolált és ritkán előforduló hivatkozások: sereget alkotnak, és csapatokra rendeződve letarolnak mindent, az összes hegyet és völgyet elfoglalva. Óriási zavart okoznak azoknak, akik tagadják, hogy Isten és a világ kapcsolatát a kereszt határozza meg. Különféle írók különféle módszereket vetnek be, csak hogy csökkentsek ezeknek az igéknek a számát és erejét. Mivel leginkább Pál apostol leveleiben fordulnak elő ilyenek, ezért némelyek az apostolnak, mint a keresztyénség tanítójának tekintélyét próbálják leértékelni. Urunk utolsó vacsorán elhangzó szavai is a helyettes engesztelésre utalnak, de ezek hitelességét többen is kétségbe vonják. Krisztus úgy utal magára újra és újra, mint engesztelő áldozatra.

„Kit az Isten eleve rendelt engesztelő áldozatul, hit által, az ő vérében” (Róm 3,25).

„És ő engesztelő áldozat a mi vétkeinkért; de nemcsak a mienkéért, hanem az egész világért is” (1Jn 2,2).

„Elküldte az ő Fiát engesztelő áldozatul a mi bűneinkért” (1Jn 4,10).

„Annakokáért mindenestől fogva hasonlatosnak kellett lennie az atyafiakhoz, hogy könyörülő legyen és hív főpap az Isten előtt való dolgokban, hogy engesztelést szerezzen a nép bűneiért” (Zsid 2,17).

Számos ellenvetést hoznak fel e kijelentések egyszerű értelmezésével szemben. Pedig nem nehéz megérteni őket. Az engesztelésnek/bűnhődésnek muszáj, hogy engesztelő hatása legyen valakire. Az a személy, akit ki kell engesztelni, ugyanaz, mint akit megsértettek. Azonban vannak, akik nem haboznak kijelenteni, hogy ezek a szövegek az embert tekintik az egyetlennek, akit a kereszttel ki kellett engesztelni. Kreativitásuk határtalan, amikor erőszakot kell elkövetni a szövegen, csak hogy kikerüljék a helyettes engesztelést.

„Ímé az Istennek ama báránya, aki elveszi a világ bűneit!” (Jn 1,29)

„Valamint az embernek Fia nem azért jött, hogy néki szolgáljon, hanem hogy ő szolgáljon, és adja az ő életét váltságul sokakért” (Mt 20,28; Mk 10,45).

„Mert azt, a ki bűnt nem ismert, bűnné tette értünk, hogy mi Isten igazsága legyünk őbenne” (2Kor 5,2).

Néhány példa csak azok közül a helyettes engesztelésről szóló igeszakaszok közül, amelyek a Szentírásban találhatóak, és amelyekkel hiába küzdenek azok, akik elutasítják ezt a tant. Minden okoskodást, amit e tannal szemben emelnek, lerombol az a Bibliából fakadó, mindent elsöprő áradat, amit ezek az igék alkotnak.

De menjünk tovább! Egy teológiai elképzelést ugyanúgy kell megítélni, mint egy embert: meg kell nézni, hogy kikkel veszi körbe magát. Ha egy elképzelés csökönnyösen ragaszkodik olyan nézetekhez, melyek teljesen átlátszóak, melyeknek nincs semmiféle mélységük, felszínesek, nem nyújtanak megoldást semmilyen problémára, és amelyek ellentmondanak a legalapvetőbb keresztyén tapasztalatnak, magától értetődő, hogy ugyanolyan, mint ezek az elképzelések, melyekkel házasságot köt.

Az elképzelés, amellyel szemben állunk, általában kéz a kézben jár az inspiráció helytelen felfogásával. Néhány képviselője még a hit és az élet dolgait érintően is megkérdőjelezi a Szentírás tévedhetetlenségét. Hasonlóképpen, gyakran párosul az Istennel kapcsolatos helytelen nézettel is. Bizonyos képviselői, miközben Isten szeretetéről áradoznak, megfélekednek Isten szentségéről és szörnyű haragjáról is, amelyet a makacs, javíthatatlan bűnösökkel szemben táplál. Jellemző módon a bűnnel kapcsolatos felfogásuk is téves. Bizonyos képviselői szerint az ember Istentől való eltávolodásának oka pusztán csak az ember cselekedeteiben, és nem az alapvető állapotában keresendő, amelyekből ezek a cselekedetek fakadnak.

Végezetül az ember felelősségével és a bűnnel kapcsolatosan is tendenciózusan téves állásponton vannak, hiszen számos képviselőjük azt tanítja, hogy ezek, mihelyst a bűnös megtér, egyszerűen megszűnnek, így nincs is szükség engesztelésre, csak bűnbánatra. Az egyik megbecsült képviselőjük a következőt írja: „minden jogos elvárás ki lett elégítve, amikor a bűnt eltávolították.”⁵ Vagy: „Az isteni törvény a bűn ellen irányul, és ha nincs többé bűn, úgy a törvény is betöltetett.” „Ha a kegyelem véget vet a bűnnek, akkor a törvény elérte célját. Ezért aztán lehetetlen, hogy Isten részéről már azelőtt elvárás volt, hogy törvényét betöltsék, mielőtt a kegyelem megmenthette volna a bűnöst.” Ezek a szavak egy egyszerű kis dalocska bódító hangjaira emlékeztetnek. Csakhogy inkább elbizonytalanítják és megterhelik azt a sok-sok bűnös embert, akik már bocsánatot nyertek. Elképzelhető, hogy valaki egyik napról a másikra úgy határoz, hogy nem követ el több bűnt, anélkül azonban, hogy megtérítené a másoknak korábban okozott károkat. Tegyük fel, hogy az ember eddigi élete során árvákat és özvegyeket vert át és csapott be, de ők már halottak. Esetleg, emberi kapcsolataiban fiatalokat juttatott hitetlenségre és vezetett bűnre, azokat, akik most gúnyos kacajjal nyugtázzák arra irányuló próbálkozásait, hogy jóvá tegye egykori gonoszságait. De az is lehet, hogy az üdvösség elfogadása nélkül átléptek már az örökkévalóságba. Bizonyos értelemben vége szakadt bűnnel terhelt életének, de annak káros hatásai továbbra is rombolnak. Lelkiismerete megsúgja neki, hogy nem csak a bűnei elkövetéséért felelős, hanem azért a pusztításért is, amit bűnei okoztak másoknak. Más szóval, egy sor gonoszságot indított útjára és hozott működésbe. Felelősségének mértéke jóval nagyobb, mint amit megváltozott életével ellensúlyozni tudna. Ez csak néhány azon okok közül, amelyek a keresztyén a világ egészét, hívők sokaságát arra vezették, hogy tévesnek ítélik az engeszteléssel kapcsolatban az „erkölcsi befolyásról” szóló elméletet.

⁵ A következő idézetek esetében a szerző az eredeti szövegben nem jelenítette meg, hogy mely kortárs igehirdetők-től idézett (a ford. megj.).

6. Krisztus, aki elhordozta bűneinket

Még csak nem is vállalkozom arra, hogy kifejtsek egy, az engeszteléssel kapcsolatos elképzelést. Egyáltalán nem szükségszerű, hogy legyen valamilyen elméletünk. Elegendő számunkra bőven a tan teóriák nélkül is. Az Újszövetség írói ugyanazt tették, ahogy a legkorábbi egyházatyák is. A világra már akkor óriási hatással volt a doktrína hirdetése, mielőtt az egyház későbbi vezetői elkezdtek volna teóriákat alkotni. Amit az első században képesek voltak megtenni, azt a huszadik században is lehetséges. Hirdethetjük Krisztust úgy, mint aki elhordozta a bűneinket, és teóriák nélkül is sokakat fogunk megnyerni. Az ember úgy fogadják majd ezt a tényt, mint szomjúhozók az üdítő, friss vizet, de anélkül, hogy annak kémiai összetétele felől érdeklődnének. Ugyanakkor a keresztyén gondolkodó soha nem mondhat le arról, hogy az engesztelés adekvát nézetét kutassa és keresse. Talán érdemes lenne nekünk is megvizsgálni azokat a szempontokat, amelyeket kutakodása során feltétlenül szem előtt kell tartania ahhoz, hogy sikerüljön újra megvilágítani ezt az isteni misztériumot.

A helyettes engesztelés érvényessége

1.) Bármilyen engeszteléssel kapcsolatos nézetről is legyen szó, csak akkor tekinthető helyesnek, ha az összes, témával kapcsolatos bibliai kijelentés korrekt és egyszerű vizsgálatára épül. Nem szabad finnyásan szemegetni közülük. Nem szabad „belefojtani a szót” egyikbe sem.

2.) Azokat a gondolatokat, amelyeket már a korábbi generációk is hasznosnak találtak, használnunk kell. Nem szabad ezeket a „régie építőanyagokat” kihajtanunk. Bár önmagukban nem egyenlők a befejezett épülettel, mégis olyan alapot képeznek, amelyet vétek lenne lerombolnunk. Lehetséges, hogy sok pontatlan és alkalmatlannak tűnő kifejezés rakódott rájuk. Ezekről meg kell tisztítani őket.

De azokra a gondolatokra igenis lehet építeni, amelyek elmélyítik és kibővítik a Krisztus által számunkra megszerzett békével kapcsolatos ismereteinket.

3.) Nem feledkezhetünk meg Isten erkölcsi attribútumainak egyikéről sem, mivel mindegyik fontos szerepet tölt be megváltásunkban. Az engesztelés legfőbb indítékára Isten szeretetében lelünk rá – annak szeretetében, aki „úgy szerette a világot, hogy egyszülött Fiát adta érte” (Jn 3,16). Arra a kérdésre pedig, hogy az engesztelés miért volt szükséges, Isten igazságában találjuk meg a választ, aki „Krisztust eleve elrendelte engesztelő áldozatul, hit által, az ő vérében, hogy megmutassa az ő igazságát az előbb elkövetett bűnöknek elnézése miatt, Az Isten hosszútűrésénél fogva, az ő igazságának megbizonyítására, a mostani időben, hogy igaz legyen Ő és megigazítsa azt, a ki a Jézus hitéből való.” (Róm 3,25–26)

Az engesztelés következménye az is, hogy Isten az Ő haragját – ami egyrészt szeretetéből fakad, másrészt abból, hogy igazságos, és gyűlöli a bűnt, – elfordítja az emberről: „mikor még bűnösök voltunk, Krisztus érettünk meghalt. Minekutána azért most megigazultunk az ő vére által, sokkal inkább megtartatunk a harag ellen ő általa.” (Róm 5,8–9)

4.) A helyes nézetnek mindig összhangban kell lennie az alapvető keresztyén tapasztalattal. Ebből fakadóan a helyes nézettel szimpatizálók nem fognak az istenséggel kapcsolatos szociniánus értelmezésekkel kacérkodni, hiszen a Szentháromsággal kapcsolatos tan nem csak a helyes exegézis és az igaz filozófia, hanem az autentikus keresztyén tapasztalat gyümölcse is. Aki a helyes nézetet követi, az nem fogja olyan Atyaként ábrázolni Istent, amivel megtagadná királyi rangját: határozatlan apaként, aki ugyan bánkódik gyermekei lázadása miatt, de nincs bátorsága megfenyíteni őket, vagy akinek a szemébe semmitmondó könnyek szöknek, az arcára pedig egy halvány félmosoly ül ki, leplezve, hogy igazából haragjában a homlokát ráncolja. Nem így beszélnek majd róla, hiszen a valódi mélységet tükröző keresztyén tapasztalat szerint az ilyen és ehhez hasonló ábrázolások tévesek.

A helyes nézethez nem fognak azok a „kiváló” keresztyének csatlakozni, akik a bűnre csak átmeneti kihágásként tekintenek, valamiféle felszíni betegségként, ami pusztán csak a körülmények összjátékának az eredménye, és ami valószínűleg csak egy szükséges köztes lépcsőfok ahhoz, hogy az ember még magasabbra tudjon törni. Akik komolyan felvették a harcot bűnös természetükkel és már arattak erkölcsi diadalokat, azok jól tudják, hogy ezek a negédes szólások megtévesztők. Azok, akik ismerik bűnös természetüket, nem fogják kisebbiteni a vétkes bűnét, hiszen csak az ismeri fel igazán, hogy cselekedetei mennyire borzalmasak és érdemtelenek, aki már megtapasztalta a bűnbocsánatot. Csak ez ismeri fel cselekedetei okát – azt, hogy az Istentől való elidegenedés állapotában él. Röviden, akik a helyes nézetet követik, azok figyelembe veszik majd azoknak a bölcs lelkeknek az ítéletét, akik „Isten mélységeit” szellemi harcok során már megismerték, és elfogadható következtetéseket vontak le belőle.

5.) A helyes nézet Krisztus kereszttáldozatára szükségszerűen öröktől fogva eltervezett eseményként tekint, sőt úgy, mint ami Isten szemében öröktől fogva hatékony: Ő a Bárány, aki megöletett, e világ megalapítása óta” (Jel 13,8). Ő az, „aki eleve el volt ugyan rendelve, a világ megalapítása előtt, megjelent pedig az idők végén ti érettetek” (1Pt 1,20). A bűn nem érte Istent váratlanul. Előre látta, és gondoskodott egy megváltóról már azelőtt, mielőtt az hatalmába kerített volna minket.

6.) Krisztus értünk hozott áldozata jóval többet jelent egy egyszeri eseménynél. Áldozata halálában csúcsozott ki, és – egyébként nagyon helyesen – úgy beszélünk róla, mint engesztelésről. Azonban áldozatának vannak egyéb aspektusai is.

Halálának két fő momentuma közül az egyik az örökkévalósághoz, a másik pedig az időhöz kapcsolódik. Az első, hogy bizonyos isteni attribútumait félretette egy időre, csak hogy emberi természetünket felvehesse. A második pedig, hogy elhordozott az emberi élethez és halálhoz köthető minden bűnt és gonosztságot, melyeket nem akart csodákkal eltávolítani saját sorsából. Mindkettőt tartalmazza a következő kijelentés:

„Aki, mikor Istennek formájában vala, nem tekintette zsákmánynak azt, hogy ő az Istennel egyenlő, Hanem önmagát megüresíté, szolgálai formát vévén föl, emberekhez hasonlónak lévén; És mikor olyan állapotban találtatott mint ember, megalázta magát, engedelmes lévén haláláig, még pedig a keresztfának haláláig” (Fil 2,6–8).

És ez az egész megindító történet az önfeláldozásról még megindítóbb lesz számunkra, ha belegondolunk, hogy Krisztus már az örökkévalóságtól fogva szenvedéseire készült, és hogy már a világegyetem megteremtésében és kormányzásában is eljövendő szenvedéseinek közvetlen látványa motiválta.

Elképzelhetetlen számunkra, hogy mibe került neki félretenni isteni tulajdonságait, azért, hogy testet öltön. Még kevésbé lehet fogalmunk arról, mibe került neki, hogy meghalt a világért. Soha senki – egyetlen ember sem – adta másokért az életét abban az értelemben, ahogy Krisztus adta a világért.

Egyszer mindenkinek meg kell halnia: „az ütközetben senkit el nem bocsátanak.” Ha valaki – egy ember, – feláldozza az életét, akkor maximum csak pár napját, vagy évét áldozza fel. Ahelyett, hogy később halna meg, korábban fog meghalni. Krisztus azonban nem aközött választott, hogy ekkor, vagy akkor haljon meg. Krisztus aközött választott, hogy meghaljon, vagy ne haljon meg. Bárhonnan nézzük is, önként vállalt szenvedései minden képzeletet felülmúlnak és nem illeszthetők be gondolkozásunk hagyományos kategóriáiba. Végtelenül túlmutatnak minden emberi tapasztalaton.

7.) A Krisztus váltságahalálával kapcsolatos helyes nézetnek hangsúlyoznia kell, hogy Krisztus világért hozott, értékében végtelen, önkéntes és önzetlen áldozata hatással volt az Istenre. Itt sajnos elérjük az emberi nyelv határait, hiszen furcsán hangzik, hogy az Atya Isten a legnagyobb lelkesedéssel fogadja Krisztus

szenvedéseinek szent és hősiesség útját, melynek célja az emberi nem megváltása. Kegyetlennek tűnnek e szavak, mégsem mondhatunk le használatukról. A Szentírás elmondja, hogy hogyan viszonyult Isten a Fiához: határtalan elismeréssel és megbecsüléssel tekint rá. Az Írás szerint többször is hallani lehetett, amint Isten így szól a mennyből: „Ez az én szeretett Fiam, benne gyönyörködöm.” Amikor azt mondjuk, hogy Isten számára elismerésre méltó Krisztus áldozata, arra gondolunk, hogy kiváltja Isten legfőbb csodálatát. Isten öröktől fogva így tekint Krisztus áldozatára, hiszen öröktől fogva látta előre. Ugyanezt érezte akkor is, amikor látta, hogy Krisztus hogyan viszi véghez, és most is így érez, amikor elismeréssel visszatekint áldozatára, magasztalva őt ezért.

8.) Mindazoknak, akik az engeszteléssel kapcsolatos helyes nézet mellett kötelezik el magukat, muszáj felismerniük, hogy Krisztus munkája milyen hatalmas változást hozott Isten és a világ kapcsolatában. Végtelen szeretetből fakadt, és határtalan önfeláldozással járt, ezért végtelen az erkölcsi értéke is. Nem beszélhetünk róla egyéb módon, csakis úgy, mint ami biztosította, hogy Isten kegyelemmel tekintsen a világra. Öröktől fogva hatékony és örökre érvényes Isten előtt, és már attól a ponttól fogva, amikor az első bűnt elkövettük, szavatozza számunkra Isten kegyelmes bánásmódját.

Kétségtelen, hogy ez az oka annak, hogy Isten a világot lázadó történelmének minden korszakában el tudta szenvedni. Kezdetől fogva Krisztuson keresztül tekintett ránk. Ezért bánt velünk türelemmel, szeretettel és irgalommal. A világ nem akkor került először kegyelem alá, amikor Krisztust keresztre feszítették, mindig is kegyelem alatt állt, hiszen Krisztus Isten örök terve és célja szerint ajánlotta fel áldozatát, így mindig is engesztelő hatást gyakorolt Istenre. Isten kegyelme az ember iránt ugyan nem került a maga teljességében kijelentésre és nem is volt részletesen elmagyarázva mindaddig, amíg nem lett teljesen nyilvánvalóvá Krisztus személye és munkája által, de mindig is az isteni kormányzás uralkodó elvének számított.

Krisztus halála miatt, kegyelemből van üdvösség. Ha valaki a történelem során üdvösséget nyert, az kegyelemből üdvözült. Pál apostol a Rómaiakhoz és Galatákhöz írt levelében végig amellel érvel, hogy Isten az embert mindig is hit által igazította meg, és az üdvösségnek soha nem léteztek egyéb módjai. Pál azért írta meg e leveleket, hogy ezt bizonyítsa. Isten úgy irányítja az emberi történelmet – az elejétől a végéig –, hogy tekintete előtt ott van a Bárány, aki „megöletett, a világ alapítása óta.” Ez az Ő végtelen jóságának, kedvességének és irgalmának a jele, még szigorának ellenére is, ami a bűnnel szembeni gyűlöletéről tanúskodik.

De ha Krisztus azzal, hogy feláldozta önmagát, megváltoztatta Isten világhoz való viszonyulását, akkor változás történt Isten hozzáállásában az érzelmeit tekintve is. Egy az Isten. Isten nincs ellentmondásban önmagával. Ő nem képmutató. Cselekedetei és érzései összhangban vannak egymással. Ha bűnös fajunkkal türelemmel és kegyelemmel bánik, azért teszi, mert az érzéseit tekintve is türelmes és kegyelmes. Ha Fia üdvötette miatt kegyelmesen és türelmesen kormányoz, akkor érzelmeit tekintve is kegyelmes és türelmes.

Erre a megváltozott kormányzásra – és annak alapjára, Isten megváltozott érzéseire – utal a Szentírás, amikor úgy állítja eléink Krisztust, mint aki „engesztelő áldozat a mi vétkeinkért: de nem csak a mienkéért, hanem az egész világért is.”⁸⁹

6 ld. Lk 3,22

7 Jel 13,8

8 1Jn 2,2